

Reivindicació del prestigi del folklore, la cultura del poble

Sergi MAS i BALAGUER

Saben allò d'aquell bon home que un dia va descobrir meravellat que escrivia en prosa? Doncs a un servidor li ha arribat descobrir ara que sóc artesà folklorista. No m'havia aturat mai a pensar que *de facto* fa més de seixanta anys que sóc, per vocació, professional del folklore. Sí, senyors, que jo recordi el meu treball sempre ha estat en les arts i oficis tradicionals.

No sóc universitari. Queda d'antuvi entès que la meva afició-dedicació, adés no ben bé identificada, si hagués passat per la sastreria de les aules de no importa quina universitat, l'autodefinició identitària de folklorista no seria la mateixa. Ara seria un antropòleg o potser un més modest etnòleg. Qui ho sap?

Vet aquí perquè se'm sol mirar amb simpatia *campetxana*. Avui ja no m'és un misteri, em prenen benèvolament com una mena de personatge *folkloricocastís*. Com una mena de Chiquito de la Calzada, va.

I és que aquí el folklore, i encara més enllà de la frontera sud, dir folklore sol tenir unes connotacions pejoratives gens favorables; en els millors ulls, que també n'hi ha d'innocents, es reflecteix la satisfacció còmplice pel que té de tipisme. És clar, hi ha moltíssimes excepcions.

Per què és evident l'apriorisme amb què es considera una cosa cursi per bona part de la població? Per què en altres països és més ben valorat el folklore? Doncs no ho sé; sols sé, només sé que aquesta mena de reticència, que moltes vegades frega la desconsideració, que el folklore es prengui com a sinònim de subcultura ve de lluny. Recordem, ja en començar el segle passat, les activitats científicoculturals dels centres excursionistes de Catalunya, com en Santiago Russiñol ridiculitza els cultes *amateurs* en l'obra *Els savis de Vilatrista*. I, tanmateix, per què a tot arreu menys per aquests verals es respecta i es promocionen la cançó, la música

Festa del mai. Plaça de Sant Julià de Lòria, 1890. Les Pyrénées (3a Série), 1047 Labouche Frères, Toulouse

Dilluns de Festa Major 1956 a la Plaça. Postal Valls d'Andorra, Folklore d'Andorra, edició fotogràfica Joan Moré. Ball de la Morratxa (Esbart de Sant Julià)

i la dansa folk. Tampoc no ho sé, però caldria pensar-hi.

Què en diu el diccionari del folklore? Pompeu Fabra ho defineix escuetament i breu. "Folklore: anglicisme. Conjunt de tradicions, creences, llegendes i dites populars; llur estudi." Redeu de Déu.

Salut i glòria, Sr. Joan Amades. Per a mi i per a tantíssims altres, en Joan Amades és el màxim missioner i el més gran apòstol de la recerca i l'estudi del nostre folklore. Ell ens llegà el seu monumental *Costumari*, que és a l'altre extrem de la parquedat del fil·lèg. Sí, ja ho sé que se li retreu el mètode poc rigorós i les seves teories superades pels temps contemporanis. Tant me fa, és l'autor del *Costumari*.

Consulta amb *Herr Immanuel Kant*: no és que no estigui prou convençut que el folklore vol dir l'art de viure dels pobles, però entossudid vull reblar aquest convenciment trucant a la porta d'un dels més grans pensadors de tots els temps, el de la teoria de la raó pura, a veure si em dóna la raó...

Sr. Kant, quina lectura em recomana per acabar-me de convèncer de no errar en dedicar-me al folklore? No coneix la paraula –és el segle XVIII–, i això no

obstant, com que és un home intel·ligent i raonable, em recomana la lectura d'un llibret ja traduït al català que duu el títol de *Fonaments de la metafísica dels costums*. D'entre una exposició enrevesadament germànica, n'extrec que aquests fonaments en la tradició popular, en l'imperatius morals categòrics, com són l'ètica i l'estètica en els costums, cita també i per una sola vegada el mot erudit d'antropologia, paraula d'origen grec que avui dia en llenguatge planer voldria dir *folklore*, o potser *l'home i els seus costums*.

I bé, ha arribat el moment de manllevar a en Joan Amades una de les parèmies recollides per ell: *Que qui més hi sàpiga que més hi digui*.

Si queda temps m'agradaria fer unes reflexions sobre el paper del folklore actual i de sempre en la cohesió social i de la importància que té en el que en diem *fer poble*. Així mateix voldria fer un repàs entre el que s'ha perdut i el que s'ha guanyat entre el folklore d'ahir i el d'avui a Andorra.

Si encara hi ha oportunitat, seria un plaer contar un parell d'anècdotes reals que il·lustren l'evolució i la conservació dels costums a la parròquia de Sant Julià de Lòria.

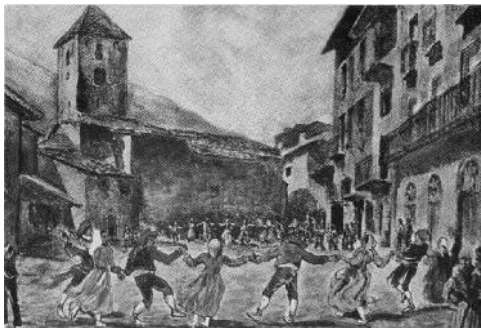
L'original costum de fer sonar un galleret a les dotze en punt de la nit en la missa del gall.

La conversió de Santa Filomena d'Aixovall en una folklòrica sevillana.

Com que el temps de què disposem és curt i per no reincidir en els exposats de l'estat actual del folklore, que presentaran els companys de ponències, em limitaré a constatar que anem en camí de superar una llarga travessa de decadència del nostre costumari en la qual s'han perdut pel camí un bon nombre de tradicions, sobretot d'origen religiós. Unes altres cal congratular-nos que s'han conservat, unes amb més bona salut que d'altres; i encara en comparació d'altres llocs, encara es pot dir que Andorra té una riquesa de costumari notable. Ja se sap, tot és canviant, tot evoluciona o mor. Del calendari de festes, per exemple, en trobem algunes baixes i en canvi n'hem guanyat d'altres, quasi tot incorporat del folklore català.

La qüestió és que compleixi el requisit de cohesionar la nostra societat, que faci poble, com solem dir. Al cap i a la fi, un acte repetit es converteix en costum i un costum en tradició. No cal arribar a l'extrem d'aquell aforisme tan reconegut de *val més perdre un home que no pas una tradició*, però és important no banalitzar la tradició, mirar de no fer de la cultura popular una caricatura de cultura, fem cas de la saviesa de Kant, vetllem per l'ètica i si pot ser per l'estètica de les tradicions.

Com deia, s'han perdut aspectes i manifestacions de la nostra cultura, tals com –les podria citar ara mateix i fent referència solament a la meva parròquia i en els darrers cinquanta anys– la foguera del solstici, les confraries del Roser, la celebració de la festivitat de Santa Filomena, la cloenda de la festa major pel jovent dita de sant Macari i d'altres que em deixo. D'altra banda, hem guanyat uns elements festius que abans aquí no existien, com ara les fogueres i petards de la vetlla de Sant Joan, els gegants i capgrossos, una nova i actualitzada celebració

El Contrapàs. Plaça d'Andorra la Vella. Festa Major 1890. Postal Andorra Històrica III, Col·lecció Parrot's 1965

Festa Major 1980, Ball Pla, Sant Julià. El notari Rosend Jordana de Cal Molines i la seva neta Montserrat

del Carnestoltes cada vegada més de Carnaval, la cavalcada de Reis, l'escudellada de sant Sebastià creada des de la Germandat Mútua de Sant Sebastià, i me'n deixo. La parròquia de Sant Julià de Lòria passa per ser tradicionalista i conservadora, i amb força traça a adaptar-se als canvis dels temps.

Per acabar, m'agradaria explicar una darrera anècdota que pot ser prou il·lustrativa de la realitat folklòrica laurediana: el costum-tradició d'anar cantant els goigs de Canòlich des del Comú fins a l'oratori d'Aixovall la candidatura guanyadora de les eleccions.

I ara manllevaré a en Joan Amades una de les parèmies d'entre els milers que recollí. I *qui més en sàpiga, que més hi digui*.

Sergi Mas i Balaguer,
escultor, gravador i artesà